

AVRUPA KONSEYİ

CPT/Inf (2008) 13

Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi'nin (CPT) 19 – 22 Mayıs 2007 tarihleri arasında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyarete ile ilgili olarak Türk Hükümeti'ne Raporu

(Türk makamlarına 23 Temmuz 2007 tarihinde posta yoluyla iletilmiştir.)

Türk Hükümeti bu raporun, İlavenin (document CPT/Inf (2008) 13 Addendum) ve kendi cevabının yayınlanmasını talep etmiştir. Hükümet'in cevabı document CPT/Inf (2008) 14 'te konmuştur.

Strazburg, 6 Mart 2008

İÇİNDEKİLER

CPT'nin raporunu ileten mektubun kopyası.....	5
I. GİRİŞ	3
II. ZİYARET SIRASINDA TESPİT EDİLEN OLGULAR VE TAVSİYE EDİLEN TEDBİRLER.....	4
A. Ön Açıklamalar.....	5
B. Maddî Koşullar ve Rejim	7
C. Dış Dünya ile İrtibat.....	8
D. Disiplin	10
E. Tıbbî Boyut.....	11
F. Kanaatler ve Tavsiyeler.....	12

CPT'nin raporunu ileten mektubun örneđi

**Bay Hüsrev Ünler
Ortaelçi
Avrupa Konseyi ve İnsan Haklarından
Sorumlu Genel Müdür Vekili
Dışışleri Bakanlığı
Strazburg, 23 Temmuz 2007
TR- ANKARA**

Sayın Genel Müdür Vekili,

Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi'nin (CPT) 19- 22 Mayıs 2007 tarihleri arasında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretini müteakip Türk Hükümeti'ne hitaben kaleme aldığı raporu Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Sözleşmesi'nin 10 maddesi uyarınca ilişikte gönderiyorum. Rapor CPT tarafından 2-6 Temmuz 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilen 63. toplantısında kabul edilmiştir.

CPT tarafından bulunulan tavsiyeler ziyaret raporunun 33. paragrafında yer almaktadır. CPT Türk makamlarından üç ay içerisinde bu tavsiyelerin hayata geçirilmesi için atılan adımlar ile ilgili bir cevap talep etmektedir. Komite Türk makamlarının 19 ve 24. paragraflarda yer alan yorum ve taleplere de cevap vereceğine inanmaktadır.

CPT yukarıda sözü geçen cevapların İngilizce veya Fransızca tercümeleri ile Türkçe olarak iletmesini isteyecektir. Türk makamlarının cevabının elektronik ortamda da iletmesi çok yararlı olacaktır.

Ziyaret raporunun eki Abdullan Öcalan ile ilgili kişisel tıbbî verileri içermektedir. Veriler '... ilgili kişinin açık rızası bulunmadıkça kişisel veriler yayımlanamaz' hükmünü getiren Sözleşmenin 11. maddesinin 3. fıkrası kapsamına girmektedir. Bu nedenle Türk makamlarının bu ziyaret raporunun yayınlanması talebi halinde yayınlanmış versiyonda ekler silinecektir.

CPT'nin 29 ve 30. paragraflarda değindiği ağır metaller ile zehirlenme iddialarına dair bulgularını içeren ziyaret raporuna bir ilave de daha sonradan gönderilecektir.

CPT'nin raporu veya ileriki prosedür ile ilgili herhangi bir sorunuz olursa hazırız.

Saygılarımla,

**Mauro Palma
Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muamelenin
Önlenmesi Komitesi Başkanı**

I. GİRİŞ

1. Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onurkırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Sözleşmesi'nin (Bundan sonra 'Sözleşme' olarak atıfta bulunulacaktır.) 7. maddesi uyarınca bir CPT heyeti 19- 22 Mayıs 2007 tarihleri arasında Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi üzerine yoğunlaşan bu ziyaret CPT için 'şartların gerektirdiği' (bkz. Sözleşmenin 7. maddesinin 1. fıkrası) bir ziyarettir.¹

2. Ziyaret her ikisi de CPT üyesi olan Marc Nève (Heyet başkanı) ve tıp doktoru Jean-Pierre Restellini tarafından gerçekleştirilmiştir. Heyet CPT Yürütücü Sekreter Vekili Fabrice Kellens ve Cenevre Üniversitesi Adli tıp Enstitüsü müdürü ve bir uzman olan psikiyatrist Timothy Harding ile iki mütercim tarafından desteklenmiştir.

3. Ziyaretin amaçları aşağıda sıralanmıştır:

- CPT'nin özellikle Şubat 2003 yılında İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevine gerçekleştirdiği ve önceki ziyaretlerinin ardından yapılan yorum, tavsiye ve bilgi talepleri ile ilgili atılan adımları incelemek;
- Daha spesifik olarak mahpus Abdullah Öcalan'ın hem aile fertlerinin hem de avukatların İmralı adasına ulaşmaları ile ilgili durumu incelemek;
- 11 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Cezaların ve Önleyici Tedbirlerin İnfazına Dair Kanunun (CİK) mahpusun koşulları ve kendisine yapılan muamele ile avukatları ile görüşmesi üzerindeki muhtemel etkilerini incelemek (disiplin prosedürü de dahil olmak üzere);
- İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevinde tek mahpus olarak geçirdiği sekiz buçuk yılın ardından Abdullah Öcalan'ın sağlık durumunu tespit etmek;

4. CPT heyeti İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevini 20 ve 21 Mayıs 2007 tarihlerinde ziyaret etmiştir. Heyet, Abdullah Öcalan ile bir çok görüşme gerçekleştirmiştir.

5. Heyet İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevini ziyareti sırasında kurum yönetimi üyeleri ve personeli ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. (Tıbbî personel dahil olmak üzere). Heyet ayrıca Bursa Cumhuriyet Başsavcısı Ahmet Er ve Cezaların infazından sorumlu Bursa Cumhuriyet Başsavcı Vekili Cemil Kuyu ile görüşmüştür.

Heyet ziyaret sonunda Adalet Bakanı Fahri Kasırga ile Adalet ve Dışişleri Bakanlığından üst düzey yetkililerin hazır bulunduğu bir görüşme gerçekleştirmiştir.

¹ CPT Mart 1999, Eylül 2001 ve Şubat 2003'te olmak üzere bu cezaevine zaten üç ziyaret gerçekleştirmişti. CPT'nin ziyaret raporları ve Türk makamlarının bunlara cevapları kamuoyuna açıklanmıştır. (CPT/Inf (2000) 17 & 18, CPT/Inf (2002) 8, CPT/Inf (2003) 13 and CPT/Inf (2004) 2 & 3).

6. CPT, Avrupa Konseyi ve İnsan Haklarından Sorumlu Genel Müdür Vekili ve CPT irtibat yetkilisi Hüsrev Ünler ve Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü Bölüm Başkanı ve CPT irtibat yetkilisi vekili Necati Nursal'ın oynadıkları çok olumlu rolü vurgulamak istemektedir. Her ikisi de ziyareti kolaylaştırmak ve CPT heyetinin taleplerinin yerine getirilmesi amacıyla etkili adımların atılmasını sağlamak hususunda sözleşmenin özünde yer alan işbirliği ruhuyla hareket etmişlerdir.

CPT ayrıca heyete iki gün için helicopter ve mürrettebat tahsis eden İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Emniyet Genel Müdürü Oğuz Kağan Köksal'a teşekkür etmek istemektedir.

II. ZİYARET SIRASINDA TESPİT EDİLEN OLGULAR VE TAVSİYE EDİLEN TEDBİRLER

A. Ön Açıklamalar

7. Mayıs 2007 tarihindeki ziyaret CPT'nin İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevine gerçekleştirdiği dördüncü ziyarettir. 2 Mayıs 199 tarihinde – Abdullah Öcalan'ın bu kuruma getirilmesinden sadece iki hafta sonra- gerçekleştirilen ilk ziyaret CPT'ye mahpusun ilk tutukluk koşullarını ve aynı zamanda mahpusun fiziksel ve psikolojik sağlığını teyit etme imkanı sunmuştur. Bu ziyaretin ardından CPT özellikle: kitaplara, gazete ve radyoya ulaşım, mahpusun hücresi ve bitişik oda arasında dolaşım serbestisi; dışarı etkinlikleri; kendi düzeni ve aktiviteleri; mahpusun dış dünya ile irtibatı ile tıbbî bakımı ile ilgili bir dizi tavsiyelerde bulunmuştur. CPT ayrıca Türk makamlarının İmralı Adasına diğer mahpusların sevk edilmesi olanağının araştırılması tavsiyesinde bulunmuştur.

6 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen ikinci ziyaretin ardından CPT özellikle mahpusa bir televizyon seti sağlanması ve mahpusun telefonla irtibattan yararlanabilmesi olanakları hususunda ek tavsiyelerde bulunmuştur. İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevinde bulunan tıbbî bakım hizmetleri kuruluşu da tavsiye konusu olmuştur. Ek olarak, CPT Abdullah Öcalan'ın ilk fırsatta diğer mahpuslarla ilişkilenebileceği ve daha çeşitli aktivitelerin mümkün olduğu bir ortama katılması gerekliliğini vurgulamıştır.

8. Şubat 2003'te üçüncü ziyaretin sonunda CPT Türk makamlarına 'Abdullah Öcalan'ın akrabaları ve avukatlarından ziyaret kabul etme hakkının tümünden etkili olmasını sağlamak amacıyla derhal gerekli tedbirlerin alınması ve İmralı-10'un ve bu bot mevcut değilse bir sahil güvenlik botunun Abdullah Öcalan'ın akrabaları ve avukatlarının İmralı adasına ulaşımında kullanılabilmesi için ilgili komutlar, gerekirse, değiştirilmelidir tavsiyesinde bulunmuştur. Bundan başka, ziyaret günleri ile ilgili olarak bir derece esneklik sağlanarak hava koşullarının o gün tahsis edilen hiç bir taşıma aracının adaya ulaşımına izin vermediği haftalardaki görüşlerin başka bir günde gerçekleşmesi sağlanmalıdır.' tavsiyesinde bulunmuştur.²

Buna ek olarak, CPT Türk makamlarını 'Abdullah Öcalan'ın akrabalarının avukatına uygulanan koşullar altında yani aynı odada, mahpus ve ziyaretçilerinin bir masanın zıt taraflarında oturarak gerçekleşmesine izin vermeye' çağırmıştır.³

² Bkz. CPT/Inf (2004) 2, 15. paragraf

³ Bkz. CPT/Inf (2004) 2, 16. paragraf

Bununla birlikte, Komite ayrıca açıkça belirtmiştir ki ‘Abdullah Öcalan’ın şimdiden dört yıldır devam eden tecritinin sona ermesi için yollar bulması CPT için büyük bir önem arz etmektedir.’⁴

9. Adaya ulaşım ve ziyaret günlerine dair düzenlemeler ile ilgili olarak, Türk makamlarının üçüncü ziyarete ilişkin rapora cevaplarında⁵ ‘Adalet Bakanlığı denize dayanıklı yeni bir kosterin alınması hususunda gerekli girişimlerde bulunmuştur’⁶ ve ziyaret günlerinin değiştirilmesinden kaynaklı zorluklara atıfta bulunmuştur. Bu son noktaya ilişkin olarak Türk makamları en azından şunları dile getirmiştir. ‘her çarşamba günü için takvime bağlanmış ziyaretler kötü hava koşulları veya teknik bir arıza nedeniyle uzun bir süre gerçekleşmediği takdirde güvenlik düzenlemeleri amacıyla en az 24 saat önceden haber verilmesi şartıyla mahpusun şartların mani olmadığı haftanın başka bir gününde ziyaret kabul etmesine izin verilmesi mümkün olacaktır. Adalet Bakanlığı No.16093 sayılı ve 12 Mart 2003 tarihli bir yazı ile Bursa Cumhuriyet Savcılığı’na konuyla ilgili gerekli talimatları vermiştir.’

Akraba ziyaretlerinin gerçekleştiği koşullarla ilgili olarak, Türk makamları 9-51 numaralı ve 8 Nisan 2002 tarihli genelge ve Cezaevi İdare Ceza İnfaz Yönetmeliği 154(3). maddesi uyarınca mahpusun açık görüş imkânını teyit etmiştir.⁷

Abdullah Öcalan’ın diğer mahpuslar ile ilişkilenmesine ilişkin düzenlemeler ile ilgili cevap sessiz kalmıştır.

10. 2006 yılında mahpusun aile fertlerinin ve avukatlarının İmralı adasına ulaşımının (tekrardan) çok zorlaşması ile ilgili bilgi verilmesinin bir sonucu olarak CPT, 19 Haziran 2006 tarihinde Adalet Bakanlığı ile bu meselenin çözülmesi umuduyla bir görüşme gerçekleştirmiştir. Aynı ay içerisinde daha sonra Türk makamları Abdullah Öcalan’ın ailesi ve avukatlarının İmralı Adası’na gerçekleştirdiği ziyaretler (ziyaretlerin gerçekleşmeme nedenleri de dahil olmak üzere) konusunda CPT’yi bilgilendirmek hususunda anlaşmış ve Türk makamları bu görevi düzenli olarak ifa etmişlerdir.

Sağlanan bilgiye göre, 2006 yılı Temmuz ayından Ekim ortalarına kadar muhtemel 15 ziyaretten sadece 6’sı gerçekleşmiştir. Bunun üzerine, CPT 18 Ekim 2006 tarihli bir mektupla Sözleşmenin 10. maddesinin 2. fıkrasında sağlanan prosedürü başlatmıştır.⁸ Bununla beraber, durumda daha sonra belirgin bir düzelmenin gerçekleşmesinin ardından Komite Mart 2007’deki kurul toplantısında bu prosedürün kapatılmasına karar vermiş ve 16 Mart 2007 tarihli bir mektupla bunu Türk makamlarına bildirmiştir.

⁴ Bkz. CPT/Inf (2004) 2, 4. paragraf

⁵ Bkz. CPT/Inf (2004) 3, 6. sayfa

⁶ Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından heyete verilen bilgiye göre ‘Tuzla’nın Beaufort Ölçeğine göre 5 ya da 6 yıllık bir denize dayanıklılık sertifikası mevcuttur.

⁷ Bkz. CPT/Inf (2004) 3, 7. sayfa

⁸ Sözleşmenin 10 (2) maddesi: " İlgili Tarafın işbirliği yapmadığı, ya da Komite’nin tavsiyeleri ışığında durumun iyileştirilmesini reddettiği takdirde, Komite, ilgili Tarafa görüşlerini bildirme imkânının verilmesini müteakip, üyelerinin üçte-iki çoğunluğu ile, konu hakkında kamuya bir açıklama yapılmasına karar verebilir."

Mektubun gönderilmesinin hemen ardından CPT Abdullah Öcalan'ın aile fertlerinin ve avukatlarının İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevine gerçekleştirdikleri ziyaretlerin sıklığında belirgin bir düşüş gözlemlenmiştir.⁹

B. Maddî Koşullar ve Rejim

11. Abdullah Öcalan'ın cezaevindeki maddî koşulları CPT'nin dört yıl önceki ziyaret zamanı ile karşılaştırıldığında, ya hiç bir şekilde değişmemiş ya da çok az değişmiştir. Mahpusun yeterli büyüklükteki hücresi (yaklaşık 13 m²), bir yataktan (ve yatak takımından), küçük bir raf, bir masa ve iki sandalyeden mücehhezdir. Ve tümü temiz ve bakımlı olan kısmen bölmeli ihtiyaç eklentileri (duş, tuvalet ve lavabo) hücreyi tamamlamaktadır. Doğal ışığa ve elverişli yapay ışığa yeterli erişim mevcuttu. Hücre pencere açılarak havalandırılmaktaydı –ki mahpus bunu kendisi yapmaktaydı- ve hücrede ayrıca bir havalandırma sistemi de mevcuttu.

Kısmen daha büyük bir bitişik oda avukat ziyaretleri için kullanılmaktaydı. Aile üyelerinin ziyaretleri, kendi tarafları için, bir ayırıcı panel ile gerçekleşmekteydi: mahpus avukat ziyaretleri için kullanılan bölümde aile ise bitişik bir odada oturmaktaydı. Son olarak, mahpusun ulaşmasına günde bir saat izin verilen (biri sabah diğeri de öğleden sonra olmak üzere 30'ar dakikalık iki devreye ayrılmış) tamamen boş olan bir egzersiz avlusu (yaklaşık 45 m²) mevcuttu. Mahpus günlük egzersiz saati dışında, yalnız kalmakta (ve bu nedenle bitişik odaya serbest ulaşımı olmaksızın) hücresinde tutulmaktaydı.

12. CPT'nin 2003 yılındaki önceki ziyaretinden bu yana yapılan birkaç değişiklik, 26 Şubat 2004 yılında hücre ve bitişikteki ziyaretçi odasının duvarlarının bir çoğunun üstüne, görünüşe göre duvarları nemden korumak amacıyla, karton paneller yerleştirilmesinden ibarettir. Aynı bağlamda, heyet mahpusun hücresinin (karton paneller de dahil olmak üzere) ve bitişik alanların çok düzenli olarak yeniden boyandığı konusunda bilgilendirilmiştir (yaklaşık olarak her altı ayda bir). Boyama işlemi sırasında mahpus, avukat ziyaret odasının diğer tarafında bulunan (olağan hücresinden farksız) başka bir hücrede tutulmuştur.

13. Rejim de benzer şekilde sadece çok az değişmiştir. (CPT'nin Kasım 2005 raporunda da zaten işaret ettiği bkz. CPT/Inf (2006) 30) yeni Ceza İnfaz Kanununun (CİK) yürürlüğe girmesi İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi 'dahili mevzuatına' yansıtılmıştır. Söz konusu mahpusla ilgili olarak, bu yönetmeliklerin uygulanmasının, genel olarak, bir dizi yasak ve kısıtlamalar anlamına geldiği söylenebilir.

Mahpusun odasında (cezaevi kitaplığından) üç adet kitap ile (kendisine bir kaç gün hatta haftalarca geç olarak verilmiş) üç adet gazete ve (sadece bir istasyonu çeken) bir radyo mevcuttu. Demektir ki, Türk makamlarından CPT tarafından ilk olarak 1999'da bulunan ve sonradan genişletilerek mahpusun İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nde tekbaşına tutulmasının zararlı etkilerinin hafifletilmesi yönündeki tavsiyelere uygun bir karşılık gelmemiştir. Özellikle, mahpusun gün boyunca hücresi ve bitişik odalar arasında serbestçe dolaşmasına izin verilmemekte ve

⁹ Bkz. dipnot No. 11.

mahpusun –zaman zaman bile olsa- temel olanakların bulunduğu daha büyük bir egzersiz alanına ulaşımı, başka etkinlikleri ve (ne kira ne de satın alınmış) bir televizyon seti mevcut değildi. Ayrıca, mahpus ve cezaevi personeli arasındaki etkileşim oldukça sınırlıydı zira personelin mahpus ile sadece kesinlikle vazife ile ilgili nedenler ile konuşmasına izin verilmekteydi.¹⁰ Daha da önemlisi, 1999 yılında CPT tarafından önerilen diğer başka mahpuslerin de adaya nakledilmesi yönündeki çözüm taslağı hayata geçirilmemiştir.

C. Dış Dünya ile İrtibat

14. Mahpusun maddi koşullarının ve rejimin yanı sıra, dış dünya ile irtibatı –uzak bir yerde tutulan bir hükümlü için- hayati bir önem taşımaktadır. Bu irtibatın önemi CPT'nin Şubat 2003'te gerçekleştirdiği hususi bir ziyaretin nedenini oluşturmaktaydı.

15. Avukatlar ve aile fertlerini adaya götürmek için kullanılan kosterler ile ilgili olarak, CPT 'Tuzla'nın 2006 yılında hizmete solukduğunu belirlemiştir. Bu koster daha elverişsiz hava koşullarında İmralı 9 ve 10'a göre deniz taşımacılığına daha elverişli olsa da yine de bir kısmı haftalarca süren (örneğin Mart 2007) birçok arıza ile güçsüzlük belirtileri gözlenmektedir. Dahası, ziyaretlerin aylık gözlemi göstermiştir ki adaya ulaşım çok düzensiz kalmaya devam etmiştir.¹¹

CPT özellikle 10. maddenin 2. bendindeki prosedürün sonlandırılmasından sonra ziyaret sıklığında meydana gelen belirgin düşüşü tespit etmiş olmaktan kaygı duymaktadır. Bu gidişat Mayıs ve Haziran 2007'de iyi eski haline dönmüştür. CPT bu elverişli gidişatın devam edeceği yönünde büyük bir beklenti içerisinde: Komite sunu açıkça belirtmek ister ki mahpusun ailesinin ve avukatlarının adaya düzenli ulaşimleri garanti altına alınmazsa yukarıda sözü edilen prosedürü yeniden başlatmakta tereddüt etmeyecektir.

16. Aile fertlerinin ziyaretleri ile ilgili olarak, hatırlanması gerekir ki İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nin İç Yönetmeliği'nin 32. bölümü uyarınca ziyaretlerin Çarşamba günleri (sabah 9 ve öğleden sonra 4 saatleri arasında) gerçekleşmesi ve en fazla bir saat sürmesi gerekmektedir. Ayda bir 'masa ziyareti' ve bir 'ayırma paneli' ile ziyarete izin verilmektedir.

'Ayrırma paneli' ile ziyaret eşler, çocuklar, eveybeynler, kardeşlerin yanı sıra gardiyanlar ile mümkün olmaktadır. 'Masa' ziyaretleri ise eveybeynler, eşler, çocuklar ve torunlar ile sınırlıdır. Bu kısıtlayıcı bölüm etkin bir şekilde Abdullah Öcalan'ı böylesi ziyaretleri kabul etmekten yoksun bırakmaktadır zira görünürde kendisinin şimdiki halde yukarıda belirtilen sınıflandırma kapsamına giren hiç bir bağı yoktur. Bu bağlamda, hatırlanmalıdır ki 2003 yılındaki ziyaretin ardından CPT

¹⁰ Ayrıca bkz. CİK Madde 34 (2)

¹¹ Türk makamlarınca teslim edilen ziyaret kayıtlarına göre (ilk rakamlar gerçekten yapılan görüşmeleri ve ikincisi ise uygunsuz hava koşulları veya söz konusu kosterin bozuk olması nedeniyle ziyaretlerin iptal edilmesinin ardından resmi makamlarca teklif edilen ziyaretlere eklenen aile/avukat tarafından tale edilen ziyaretleri göstermektedir): Temmuz 2006 (1/4); Ağustos 2006 (1/5); Eylül 2006 (3/7); Ekim 2006 (1/6); Kasım 2006 (4/10); Aralık 2006 (4/5); Ocak 2007 (4/6); Şubat 2007 (4/4); Mart 2007 (2/8); Nisan 2007 (1/5); Mayıs 2007 (4/5); Haziran 2007 (3/4).

Abdullah Öcalan'ın masa ziyaretlerini kabul edebilmesini için [gerekli] tedbirlerin alınması yönünde tavsiyelerde bulunmuştu. Aşık bir surette, bu tavsiyelerin peşinden gidilmemiştir.

Buna ek olarak, kanunlar ve yönetmeliklerde aile fertleri cezaevinden çok uzakta yaşayan bir mahpus için ziyaret sürelerinin birleştirilmesine izin verecek bir hüküm bulunmamaktadır.

Aile fertleri ve diğer kişiler ile yazışma sansüre tabi tutlmaya devam etmektedir.

17. Avukat ziyaretleri kural olarak iş günlerinde mesai saatlerinde özellikle bu amaçla tayin edilmiş diğer kişilerin duyma alanı dışında –fakat görüş alanı dışında olmayan- bir alanda gerçekleştirilebilmektedir. (CİK madde 59(2)). Ancak, Abdullah Öcalan'ın avukatları bir kısıtlamaya maruz kalmaktadırlar zira İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'ne ziyaretlerin Çarşamba günleri gerçekleşmesi öngörülmüştür.

18. Avukatların müvekkileri ile görüşmelerime dayanan savuma belgeleri, dosyaları ve notları incelenmektedirler. [görülmetedirler] (CİK Madde 59 (4)) Aynı durum mahpus ve müdafileri arasındaki mektuplar, fakslar ve telgraflar için de geçerlidir. (CİK Madde 68 (4)). Fakat, CİK 59 (4)'te belirtilen belirli koşullar altında mahpus tarafında avukatlara veya avukatlarca mahpusa verilen belgeleri inceleme ve bu belgeleri kısmen veya tamamen kendisinde saklama yetkisine sahip resmi bir görevli Cumhuriyet Başsavcısının talebi ve infaz hakiminin kararıyla mahpus ve avukatlarının görüşmesi esnasında hazır bulunabilmektedir. Söz konusu mahpus 4675 sayılı kanun uyarınca yine de bu karara itirazda bulunabilir.

19. Heyete İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'ni ziyareti sırasında 1 Haziran 2005'te yeni mevzuatın yürürlüğe girmesiyle birlikte Bursa Mahkemesi sicil dairesinden bir yetkilinin Abdullah Öcalan'ın avukatları ile görüşmesinde sistematik bir şekilde hazır bulunduğu bilgisi verilmiştir. Bununla birlikte, mahpus ve avukatlarının görüşmeleri kaydedilmiştir.¹² **CPT mahpus ve avukatlarının görüşmelerinin kaydedilmesi uygulamasının dayandığı hukukî temellerin tam olarak ne oldukları konusunda bilgilendirilmek istemektedir.**

20. CPT daha genel olarak, bir mahpus ve avukatları arasındaki irtibatın gizliliğinin kötü muameleye karşı en temel güvence olduğunu ve dolayısıyla böylesi irtibatların sadece *ex post facto* (olgu sonrası) incelemeye tabi tutulması gerektiğine ve avukatlar için geçerli deontolojik (tıp etiği ile ilgili) ve etik kurallının uyulmadığı durumlarda gerekli önleyici tedbirlerin alınması gerektiğini düşünmektedir.¹³ Söylendiğine göre, söz konusu mahpusun İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nde avukatlarına erişiminin gerçekleştiği koşulların tamamı hali hazırda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılmış bir başvuruya konu olduğundan CPT bu konu ile ilgili daha fazla bir değerlendirme yapmayacaktır.¹⁴

¹² Heyet üyeleri bu kayıtların bir kısmını disiplin prosedüründe incelenirlerken dinleyebilmiştir.

¹³ Böylesi hükümler Türk hukukunda mevcuttur ve Abdullah Öcalan'ın avukatları ile ilgili olarak kullanılmıştır ve avukatlar böylece mahkeme kararıyla müvekkilleriyle görüşmeleri altı ay boyunca yasaklanmıştır.

¹⁴ Mahpus Avrupa İnsan Hakları mahkemesi ile yazışmasını gizlilik içerisinde gerçekleştirebilmelidir.

21. CPT 2001 yılında mahpusun telefona erişiminin bulunması tazsiyesinde bulunmuştur. İlgili her iki kanun ve yönetmelik¹⁵ ömür boyu ağırlaştırılmış hapis cezası çeken mahpuslara bu olanağı sağlamaktadır; fakat bu olanak bazı şartlara bağlanmıştır. Bu tarihe kadar, İdari Komisyon Abdullah Öcalan'a telefona erişimi için yapılan izin taleplerini sistematik olarak reddetmiştir. Böylece, bu tavsiye ile ilgili olarak hiç bir adım atılmamıştır.

CPT şu görüşünü sürdürmektedir ki, İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nin uzak bir yerde olduğu da dikkate alınarak Abdullah Öcalan'a telefon erişimi izni verilmesi CİK Madde 25 (1) (f) kapsamında 'uygun' olacaktır. Elbette böylesi telefon görüşmeleri izlenebilir ve gerekli görüldüğünde kesilebilir.

D. Disiplin

22. 2007 yılındaki ziyaret, 2005 yılında CİK ile getirilen yeni disiplin prosedürüne daha yakından bakma fırsatı sağlamıştır.

Disiplin hükümlerini CİK'in 8. bölümünde düzenlenmiştir ve CPT bu hükümlere özel bir yorum getirmemektedir. Bu hükümler cezalandırılabilir hareketleri, bu hareketler ile ilgili cezaları ve disiplin prosedürünü (mahpusun suçlandığı hareket ile ilgili dinlenmesi ve kendisine uygulanan disiplin tedbirlerine itiraz etme olanağını da dahil olmak üzere) listelemektedir.

23. Yeni mevzuatın yürürlüğe girmesinden itibaren, Abdullah Öcalan iki uyarı ve üç defa 20'şer günlük hücre cezası da dahil olmak üzere altı defa disiplin prosedürüne tabi tutulmuştur.¹⁶ Söz konusu prosedürler ile ilgili yapılan detaylı incelemede büyük bir sorun tespit edilmemiştir; kanunda öngörülmüş olan prosedür takip edilmiş ve yapılan çeşitli itirazlar yetkili yargı makamları tarafından incelenmiştir.

24. Fakat CPT disiplin prosedürü ile ilgili yani avukatların disiplin prosedürü ve prosedürün sonucunda yer almaları ve avukatların müvekkillerinin disiplin dosyalarına erişimleri ili ilgili iki soruyu gündeme getirmek istemektedir.

Abdullah Öcalan'a karşı uygulanan en son disiplin prosedüründe, avukatları disiplin dosyalarına erişim talebinde bulunmuştur. (ve özellikle mahpusun itiraz sürecindeki yazılı savunmasına). Yetkili yargı mercii bu talebi (dava dosyasına erişim ve bu dosyadan bir kopya alınmasını devam eden soruşturmaya zarar vereceği gerekçesiyle kısıtlanabileceğini öngören) Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 153 (2). Maddesi uyarınca reddetmiştir.

¹⁵ CİK Madde 25 (e) ve 66 ve İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi iç yönetmeliği Madde 34

¹⁶ 27/12/2005 tarihinden 16/01/2006 tarihine kadar, 18/08/2006 tarihinden 7/09/2006 tarihine kadar ve 26/04/2007 tarihinden 15/05/2007 tarihine kadar 23 Kasım 2006 tarihinde cezaevi müdürlüğü tarafından başlatılan aylık bir disiplin prosedürü infaz hakimi tarafından onanmamıştır. Disiplin gerekçesine dayanan hücre cezası radyo, gazete ve aile ziyaretlerinden mahrum bıkılmayı gerektirmektedir.

Ceza Muhakemeleri Usulünün bu hükmü cezai soruşturmaların selameti için düzenlenmiş ve temyizi kabil değildir. **Fakat, CPT'nin görüşüne göre, bir disiplin bağlamında bu tür hükümlerin kullanılması , en azından, şüphe götürmektedir.**

Daha da ötesi, **CPT CİK'in mevcut hükümlerinin bir avukatın disiplin prosedürüne dahil olmasını reddedip etmediği hakkına bilgi talep etmektedir.** Bu bağlamda, Komite, Avrupa Cezaevleri Kurallarının¹⁷ 'disiplin ceza ile suçlanan mahpus: c. adaletin yararının gerektirdiği durumlarda kendisini kişisel olarak ya da bir yasal yardımcı aracılığıyla savunabilmelidir' hükmünü getiren 59. kuralına atıfta bulunmaktadır.

E. Tıbbî Boyut

25. CPT önceki raporlarında tıbbî meseleler ile ilgili bir çok soruyu gündeme getirmişti. İlk olarak 1999 yılında, CPT İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi sağlık hizmetlerinin yeterli hayat kurtarma ekipmanları (intübasyon cihazı¹⁸ ve defibrilatör¹⁹) ile donatılması ve personelin bu cihazları nasıl kullanacağı konusunda eğitilmesi tavsiyesinde bulunmuştu. 2007 yılındaki ziyarette sağlık hizmetlerinin bu ekipmanlara sahip olduğu gözlenmiştir; fakat larengoskopi²⁰ cihazı kullanıma hazır bulunmamaktaydı²¹ ve larengoskopi ve defibrilatör cihazlarının her ikisi için nöbetçi doktorun gerekli eğitimi aldıklarının teyit edilmesi gerekmektedir.

26. 2001 yılındaki ziyaret daha da temel sorunlara dikkati çekmişti: mahpus ile ilgilenen farklı bakım hizmetlileri arasındaki koordinasyon eksikliği; mahpusun her gün uzun vadede patojenik²² bir etki yaratabilecek yüzeysel bir sağlık kontrolünden geçirilmesi, pratisyen hekimlerin devamlı rotasyonu (ki anlamlı bir doktor hasta ilişkisinin kurulmasına engel olmuştur.). CPT özellikle bu noktaya ilişkin bir tavsiyede bulunmuştu.²³ 2007 yılındaki ziyarette, heyet bu tavsiyenin hiç bir etki yaratmadığını not etmek zorunda kalmıştır.

27. Abdullah Öcalan'ın fiziksel sağlık durumu ile ilgili olarak, mahpusun yapılan klinik muayenesinde²⁴ kulak-burun-boğaz (KBB) alanındaki önemli bir istisna dışında ciddi bir sağlık sorunu tespit edilmemiştir.²⁵

Mahpusun akciğerlerinde yapılan dinleme sağ akciğer ile ilgili olarak belirsiz kalmıştır. Göğüz röntgenin çekilmesi gerekmektedir.²⁶

¹⁷ Bkz. Bakanlar Komitesinin Üye Ülkelere Avrupa Cezaevleri Kulları ile ilgili tavsiyeleri (2006) 2.

¹⁸ **Çevirmenin Notu:** intübasyon: Doğal bir kanal içine bir tübün sokulması. Genel anestezide, hava yollarının açıklığını sağlamak için başlangıç fazında ve indüksiyondan sonra endotrakeal bir sondanın yerleştirilmesi.

¹⁹ **Çevirmenin Notu:** defibrilatör: Fibrilasyonu ortadan kaldıran. Bir kondensatör deşarjıyla oluşan elektrik şoku vererek kardiyak fibrilasyonu durdurmada kullanılan aygıt.

²⁰ **Çevirmenin Notu:** larengoskopi: Genel anestezide trakea entübasyonu sırasında ve larenks aspirasyonu için kullanılan aygıt

²¹ Gerekli bataryalar bulunmamaktaydı.

²² **Çevirmenin Notu:** patojenik: Hastalığa neden olan

²³ Bkz. [CPT/Inf \(2002\) 8](#), 83. paragraf

²⁴ Muayeneyi yapan doktor mahpusu 1999 yılındaki ziyarette de görmüştü.

²⁵ Bu problem mahpusun avukatları aracılığı ile yapıldığı şikayetlere zaten konu olmuştur.

²⁶ Bu bağlamda dikkate alınmalıdır ki mahpusun Şubat 1999 yılında cezaevine konulmasından beri göğüs röntgeni çekilmemiştir.

28. Abdullah Öcalan'ın psikiyatrik muayenesinin sonuçları²⁷ psikolojik durumunda 2001 ve 2003'ten bu yana açık bir bozulma olduğunu göstermiştir. Bu bozulma terk edilmişlik ve hayal kırıklığı duygusu ile katlanarak kronik stres, uzun süren sosyal ve duygusal tecrit ile bağlantılıdır. Şu da not edilmelidir ki bu semptomların bazıları yukarıda değinilen KBB rahatsızlıkları ile bağlantılıdır.

Mahpusun psikolojik durumunun psikiyatrik bir yaklaşımla önemli ölçüde iyileştirilmesi güç olsa da mahpusun psikolojik durumundaki gelişmenin ve diğerlerinin arasında mahpusun yakındığı KBB rahatsızlığı ile ilgili tedavinin gelişiminin gözlenmesi amacıyla düzenli psikiyatrik konsültasyonlar tavsiye edilmektedir.

Şu anda ilerleyen sürecin geri çevrilmesi ancak mahpusun insan çevresinde yapılacak köklü bir değişim ve kendisine uygulanan sosyal ve duygusal tecridin sona erdirilmesi ile devamlı bir şekilde başarılabilir. Mahpus, özellikle, iletişim kurabileceği ve spor/boş zaman ve sosyal aktiviteler paylaşabileceği diğer kişiler ile düzenli ve devamlı irtibatının olacağı bir tutukluluk rejimine yerleştirilmelidir.

29. Son olarak, Abdullah Öcalan'ın avukatları tarafından 1 Mart 2007'de Roma'da düzenlenen bir basın toplantısında bulunulan ağır metallerle zehirlenme iddiaları (özellikle kromyum ve stonsiyum) ile ilgili olarak, mahpusun klinik muayenesinde bu tür maddelerden kaynaklı ne akut ne de kronik zehirlenme ile ilgili patognomik²⁸ belirtilere rastlanmıştır.

30. 5 ve 8 Mayıs 2007'de, Türk makamlar saç, kan ve idrar örnekleri almış ve bunları toksikolojik [zehirbilim] tahlillerin yapılması amacıyla İstanbul Adli Tıp Kurumuna göndermiştir ki tahlil sonuçlarında ağır metaller ile zehirlenme tespit edilmemiştir.

Fakat, CPT mahpusun (kendi rızası ile) saç örneklerini almayı gerekli görmüştür. Özellikle ICP-MS analiz teknikleri kullanılarak²⁹ CPT tarafından atan uzmanlar tarafından daha ileri toksikolojik tahlillerin yapılması için harekete geçmiştir.

F. Kanaatler ve Tavsiyeler

31. Abdullah Öcalan yaklaşık sekiz buçuk yıldır imralı -ulaşılması güç olan bir ada-Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nde tutulan tek mahpus durumundadır. Mahpusun 16 Şubat 1999'da bu yana tabi tutulduğu tartışma götürmez tecrit durumu yıllar boyunca ters etkiler ortaya çıkarmasına rağmen, CPT'nin önceki ziyaretlerinde mahpusun fiziksel ve psikolojik durumunda belirgin zararlı neticeler tespit

²⁷ Aynı psikiyatrist CPT'nin İmralı Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevine gerçekleştirdiği geçen üç ziyaretinde (2001, 2003 ve 2007) mahpusu görmüştür.

²⁸ **Çevirmenin Notu:** patognomik: tanıtsal, Bir hastalığa tanı konulmasında yardımcı olan başlıca belirtileri.

²⁹ Söz konusu teknik stronyum gibi ağır metallerin varlığı saç örneklerinden tespit için özellikle tavsiye edilmektedir.

edilmemişti.³⁰ Bu yaklaşımının Abdullah Öcalan'ın fiziksel ve psikolojik durumunun ışığında yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

32. Türk makamları şu anda bir dönüm noktasında bulunmaktadır: Türk makamları ya mahpusun durumunda hiç bir değişiklik yapmaz (ki bu durum 1999'dan bu yana kasten ve bilerek yukarıdaki neticeler ile seçtikleri durumdur), ya da Abdullah Öcalan'ın durumunu gözden geçirme kararı alarak, kendisine özellikle temel sosyal ve duygusal bağlarını devam ettirebileceği imkanlar sağlar. Bu bağlamda, vurgulanması gerekir ki 2001 yılında CPT Türk makamlarına açıkça belirtmiştir ki Abdullah Öcalan 'ilk fırsatta diğer mahpuslar ile birlikte [bulunacağı] ve daha geniş bir faaliyet alanının mümkün olduğu bir ortama yerleştirilmelidir. Eğer Türk makamları ... bulunulan zamanda mahpusun başka bir cezaevine nakledilmesinin mümkün olmadığı gibi kesin bir sonuca varmışlar ise bunun sonrasında yukarıda bahsedilen alanın İmralı Kapalı Cezaevinde yaratılması için gerekli adımları atmalıdırlar.'³¹

Aynı doğrultuda bir düşünce Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 12 Mayıs 2005 tarihli hükmünde de bulunmaktadır.³² Mahkeme şunları ifade etmiştir: 'CPT'nin başvurusunun nispi tecritinin uzun vadeli etkilerinin başvurucuya Türkiye'deki diğer yüksek güvenli mahpuslar gibi televizyon ve ailesiyle telefon ile irtibat gibi bazı imkanlara erişim sağlanarak hafifletilmesi yönündeki tavsiyelere katılmakla birlikte Büyük Daire, Dairenin başvurusunun İmralı Cezaevinde tutulduğu genel koşulların şu ana kadar Sözleşmenin 3. maddesi anlamında insalık dışı ve küçük düşürücü muameleyi oluşturacak azami şiddete ulaşmadığı yönündeki kararına katılmaktadır.'

33. CPT kesinkes inanmaktadır ki, koşullar ne olursa olsun, bir mahpusu sekiz buçuk yıl boyunca böylesi tecrit koşullarında tutmanın haklı bir gerekçesi olamaz. **CPT Türk makamlarına Abdullah Öcalan'ın durumunun tümünden gözden geçirilerek diğer mahpuslar ile ilişkilenebileceği ve daha geniş bir faaliyet alanının mümkün olduğu bir ortama yerleştirilmesi çağrısında bulunmaktadır.'**

Buna ek olarak, **CPT Türk makamlarına şu hususların yerine getirildiğinden emin olmak için gerekli adımları atma tavsiyesinde bulunmaktadır:**

Tıbbî alanda:

- Mahpus derhal (uzmanlaşmış bir endoskopik muayene ve gerekirse bir CT Scan dahil olmak üzere) kapsamlı bir KBB muayenesinden geçirilmesi ve uygun görüldüğü takdirde hafifletici/tedavi edici bir cerrahi müdahalede bulunulması;

- Mahpusun derhal bir göğüs röntgeninin çekilmesi;

- Mahpusa psikolojik durumunun iyileştirilmesi için gerekli psikiyatrik konsültasyonun sağlanması;

³⁰ Cezaevine konmanın ilk haftası dışında, CPT'nin cezaevine konmasının olası psikolojik durumu üzerindeki ani etkileri ve talihsiz sonuçlarını dile getirdiği zaman (bkz. [CPT \(2000\) 17](#), 39. paragraf).

³¹ Bkz. [CPT/Inf \(2002\) 8](#), 86. paragraf

³² Bkz Abdullah Öcalan-Türkiye davası, Başvuru No 46221/99, paragraf 196) (*alt çizgiler CPT tarafından eklenmiştir*).

- Mahpusa uygulanan mevcut günlük tıbbî tetkiklerin daha az sıklıkta ve aynı doktor tarafından gerçekleştirilen tıbbî konsültasyonlar ile değiştirilmesi, uzman doktorun mahpusa müdahalesinin bu doktor ile koordineli olması, bu yeni yaklaşımın türü ve nedenlerinin tümünün muayeneyi yapmakla görevlendirilen doktor tarafından mahpusa önceden açıklanması;
- Larengoskopi cihazının çalışır hale getirilmesi ve görevli doktorların hem larengoskopi hem de defibrilatör cihazını kullanabilmek için gerekli olan eğitimi almış olmaları;

Mahpusun maddî koşulları ve rejim ile ilgili:

- Mahpusun gün boyunca kendi hücresi ve bitişik oda arasında serbestçe dolaşmasına izin verilmesi;
- Mahpusun –zaman zaman- temel imkanlara (ör: unsurlardan korunmak için barınak, oturma bankı, spor gereçleri) sahip daha büyük bir egzersiz alanına ulaşması;
- Mahpusun hücresinde (kiralınmış veya satın alınmış) bir televizyona sahip olabilmesi ve temel faaliyetlerden yararlanabilmesi;

Dış dünya ile irtibat ile ilgili olarak:

- Gerekirse ilgili hukukî hükümler değiştirilerek mahpusun ayda bir defa aile fertleri ile ‘masa ziyaretleri’ni kabul edebilmesi ve bir miktar esneklik sağlanarak (İmralı adasına ulaşımındaki zorluklar nedeniyle) kullanılmamış ziyaret dönemlerinin toplanmasına izin verilmesi;
- Mahpusun aile fertleriyle telefonda görüşebilmesi (aramalar izlemeye tabi tutularak, gerektiği durumlarda, kesilebilecektir.)